

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**Az állatvédelmi törvényből ismert jó gazda gondossága fogalmának szakmai kitöltése
az egzotikus állatok tartása kapcsán**

Szerző:

Dr. Kajó Cecília LL.M.

Bojtár Telefonos Állatvédelmi Jogsegélyszolgálat Egyesület titkár

Budapest, 2024. február 1.

I. Bevezető

Jelen írás az egzotikus állatok halmazából négy lenyűgöző élőlény jó gazda gondosságát kimerítő tartási körülményeit járja körbe, és segít eligazodni az állatvédelmi hatósági hatáskör gyakorlójának, hogy mit és hogyan ellenőrizzen, ha egy ilyen helyszínen kell szemlét tartania.

Kezdjük rögtön a címbeli fogalmak elemzésével!

Az állatvédelmi hatóságok az állatkínzás bűncselekményi fokozatához¹ képest enyhébb megítélésű, állatvédelmi törvényben definiált állatkínzásnak minősülő² magatartások és egyéb állattartási hibák, hiányosságok feltárásával és amennyiben szükséges, az állattartó szankcionálásával foglalkoznak.

¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

244. § (1) Aki

a) gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy gerinces állattal szemben indokolatlanul olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza,

b) gerinces állatát vagy veszélyes állatát elűzi, elhagyja vagy kiteszi,

vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

² Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény

6. § (1) Az állatnak tilos indokolatlan vagy elkerülhető fájdalmat, szenvedést vagy sérülést okozni, az állatot károsítani, így különösen az állatot nem szabad:

a) kínozni,

b) emberre vagy állatra uszítani, illetőleg állatviadalra idomítani,

c) kényszertakarmányozásra fogni, kivéve az egészségügyi megfontolásból való kényszerű táplálás esetét,

d) a kíméletét nem biztosító módon mozgatni és szállítani, elhelyezni,

e) a teljesítőképességét felismerhetően meghaladó teljesítményre kényszeríteni,

f) természetellenes és önpusztító tevékenységre szoktatni.

(2)⁺ Az (1) bekezdés a) pontja nem terjed ki az érett libatoll házilagos vagy az engedélyezett technológia szerint végzett szedésére, illetve c) pontja a házilagos vagy az engedélyezett technológia szerinti liba- és kacsatömésre.

(3)⁺ A 2. § (1) bekezdésének g) pontjában meghatározott állatok esetében az (1) bekezdés b) pontját a külön jogszabályban meghatározottak szerint kell alkalmazni.

7. § (1)⁺ Tilos az állat fizikai, pszichikai állapotának olyan megterhelése, küzdelemre készítése egy másik állattal vagy emberrel, amely sérülést vagy halált okozhat (a továbbiakban együtt: állatviadal). Tilos az állatviadal szervezése, tartása, továbbá az állatviadalra fogadás szervezése, az állatviadalon való közreműködés, részvétel, fogadáskötés.

A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 02.) Korm. rend. (a továbbiakban: hatáskör-kijelölő kr.) 5. § (1) bekezdése jelöli ki az állatvédelmi hatóságként eljáró szerveket és személyeket³.

(2) Tilos állatviadal céljára

a) állatot tartani, tenyészteni, kiképezni, idomítani, valamint más személynek átadni, vagy forgalmazni;

b)⁴ építményt, földterületet vagy egyéb helyet, anyagi eszközt más személy rendelkezésére bocsátani.

(3)⁵ Az (1) bekezdésben foglalt tilalom nem vonatkozik a vadászatra alkalmazott állatnak jogszerűen történő kiképzésére, vadászaton való alkalmazására.

8. § Az ember környezetében tartott állat, valamint a veszélyes állat tulajdonjogával, tartásával felhagyni nem szabad. Az állat elűzése, elhagyása vagy kitétele tilos.

8/A. §⁶ Élő állatot nyereményjáték díjaként csak e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott feltételek szerint lehet használni, amennyiben az állat elhelyezésének és tartásának feltételei biztosítottak.

8/B. §⁷ Állatot a nemi vágy kielégítésére irányuló cselekmény során felhasználni tilos.

³ 5. § (1) A Kormány állatvédelmi hatóságként

a) a minisztert,

b) a NÉBIH-et,

c)⁸ a Pest Vármegyei Kormányhivatalt,

d)⁹ az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró vármegyei kormányhivatalt,

e)¹⁰ az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró járási hivatalt (a továbbiakban ezen alcím tekintetében: járási hivatal),

f) a települési önkormányzat jegyzőjét, fővárosban a kerületi önkormányzat jegyzőjét, a Fővárosi Önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi főjegyzőt (a továbbiakban együtt: jegyző)

A hatáskörkijelölő-kr. 6. § pedig az állatvédelmi törvény szakaszait „szabdalja fel” a hatáskörgyakorlók között⁴ leginkább párhuzamos feladatköröket meghatározva (itt az eljáró szerv beazonosítása az Ákr. „megelőzés elve” szabálya⁵ alapján alakul).

⁴ 6. § (1) Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávtv.) 43. § (2), (2a) és (9)-(12) bekezdésében, 45. § (1) bekezdésében, 45/B. §-ában és 48/C. §-ában foglaltak tekintetében a NÉBIH, az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró Pest Vármegyei Kormányhivatal, vármegyei kormányhivatal, járási hivatal, a területi természetvédelmi hatóság, valamint a jegyző a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(1a) Az Ávtv. 42/D. §-ában foglaltak tekintetében a járási hivatal a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(1b) Az Ávtv. 42/E. §-ában foglaltak tekintetében a NÉBIH, valamint az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró Pest Vármegyei Kormányhivatal, a vármegyei kormányhivatal és a járási hivatal, valamint a jegyző a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(2) Az Ávtv. 43/B. §-ában foglaltak tekintetében a NÉBIH, valamint az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró vármegyei kormányhivatal a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(3) Az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró Pest Vármegyei Kormányhivatal jár el

a) az Ávtv. 24/A. § (7) bekezdésében foglaltak tekintetében,

b) a súlyos, várhatóan hosszú ideig tartó és nem enyhíthető fájdalommal, szenvedéssel vagy kínnal járó állatkísérlet engedélyezése és a tevékenység ellenőrzése iránti eljárásban.

(4) Az Ávtv. 45/A. §-ában foglaltak tekintetében a NÉBIH, az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró Pest Vármegyei Kormányhivatal, vármegyei kormányhivatal, a járási hivatal, valamint a jegyző a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(5) Az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró vármegyei kormányhivatal jár el

a) az Ávtv. 30. § (1) és (6) bekezdésében, 31. § (1) és (2) bekezdésében,

b) a súlyos, várhatóan hosszú ideig tartó és nem enyhíthető fájdalommal, szenvedéssel vagy kínnal járó állatkísérletek kivételével az Ávtv. 32. § (1)-(3) bekezdésében és 33. § (1)-(3) bekezdésében foglaltak tekintetében.

(6) Az Ávtv. 19/A. § (2) bekezdésében, 24/A. § (1), (2), (4) és (8) bekezdésében, 24/B. § (1), (2) és (4) bekezdésében, 24/C. § (1)-(4) bekezdésében, 41. § (1) bekezdésében, 42/A. § (1a) bekezdésében foglaltak tekintetében az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró járási hivatal a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(7) Az Ávtv. 41. § (1) bekezdésében foglalt bejelentési eljárásban az állatvédelmi hatóságként élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró járási hivatal a nyilvántartás tényét az összes adattartalommal együtt közli az élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró vármegyei kormányhivatallal.

(8) Az Ávtv. 24/F. §-ában és 48/B. §-ában foglaltak tekintetében a területi természetvédelmi hatóság a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(9) Az Ávtv. 48/A. § (1), (3) és (4) bekezdése tekintetében a jegyző a kijelölt állatvédelmi hatóság.

(10) A jegyző, illetve a járási hivatal az állattartót az állat megfelelő és biztonságos elhelyezése, valamint szökésének megakadályozása érdekében meghatározott építési munka elvégzésére kötelezheti.

II. A jó gazda gondossága, mint jolly joker fogalom

A jó gazda gondosságának vizsgálatára mindegyik állatvédelmi hatósági hatáskörgyakorló jogosult, ez egy olyan jolly joker fogalom⁶, amely az állatvédelmi törvény - elsősorban kutyákkal kapcsolatos - konkrét előírásain túl gyakorlatilag „bármely” állatfajba tartozó bármely egyed tartási körülményeinek számonkérését lehetővé teszi.

Áldás és átok egyszerre - mondhatjuk azt, hogy nem mond semmit az állatvédelmi törvény a tengerimalac tartásáról, pl. lehet-e akváriumban, 2-3 centiméteres vízben tartani és apró halakkal etetni, de a jó gazda gondossága elemzése és szakmai tartalommal való kitöltése után egyértelmű a válasz.

A jó gazda gondosságának általános fogalmát ugyanis egyediesíteni kell a vizsgálat tárgyát képező állategyedre vagy állatállományra (akkor pedig az állományt leltárba szedve egyedenként azonosítva) akár hatóságként járunk el akár mi magunk vagyunk az állattartók.

(11) Ha a jegyző, illetve a járási hivatal az Ávtv. 6-8. §-ában meghatározott rendelkezések megsértését észleli, illetve ezek megsértése miatt hozzá bejelentés érkezik, köteles haladéktalanul eljárni vagy a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság intézkedését kezdeményezni.

(12) A jegyző, illetve járási hivatal az állatvédelmi és az állattartási szabályok megsértése esetén meghatározott cselekmény végzésére, tűrésére vagy abbahagyására kötelezheti az állattartót az állatok védelme érdekében, illetve - a (13) bekezdés kivételével - az állattartást korlátozhatja vagy megtilthatja.

(13) A jegyző, illetve járási hivatal a (12) bekezdés szerinti határozatát, ha az természetvédelmi oltalom alatt álló állatot érint, köteles közölni a természetvédelmi hatósággal is. Természetvédelmi oltalom alatt álló, illetve nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó állat esetén az állat tartásának korlátozását vagy megtiltását a jegyző, illetve a járási hivatal a természetvédelmi hatóságnál kezdeményezi.

(14) A rendőrség képviselője a veszélyes állatokkal kapcsolatban megtartott helyszíni szemlén köteles részt venni.

⁵ Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény

16. § (5) Az ügyben illetékes hatóságok közül az jár el, amelynél az eljárás előbb indult meg (a továbbiakban: megelőzés).

⁶ 3. § 8. *jó gazda gondossága*: az az emberi tevékenység, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelel, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti (elhelyezés, táplálás, gyógykezelés, tisztán tartás, nyugalom, gondozás, kiképzés, nevelés, felügyelet);

Ha segítségképpen valamihez hasonlítani kellene, akkor a jó gazda gondosságának szakmai tartalmát a humán szociológia és humán pszichológia fogalmai közül leginkább a Maslow-piramis szintjeivel illetve a szeretetnyelvvvel tudjuk jellemezni.

A Maslow-piramis alulról felfelé építkezve az emberi szükségletek hierarchiáját mutatja meg azzal összefüggésben, hogy a kellően motivált és jól teljesítő ember számára a magasabb rendű esztétikai, önmegvalósítással összefüggő tovább a transzcendentális szükségletek csak akkor jöhetnek szóba, ha előzetesen a fiziológiai, biztonsági és társas szükségletei kielégítésre kerülnek.

Mindez az állatvilágra lefordítva azt jelenti, hogy a jó gazda gondosságának alapköve az állattartó által tartott állat megfelelő táplálkozásának, ivásának, pihenésének, anyagcsere-folyamatainak és szexualitásának megfelelő biztosítása (vagy éppen azok egészségügyi okból történő megvonása ld. például ivartalanítás) mint a Maslow-piramis fiziológiai alapkövének teljesítése. Alapkö nélkül nincsenek további lépcsőfokok.

Ezek után szorosan következik az állat biztonsági és szociális-családi szükségletei, vagyis hogy az időjárás viszonyosságai elől jól védett pihenőhelye legyen, hogy társas fajként fajtársak vegyék körül, ellenben magányos életmód esetén nyugalmát ne zavarják meg dominanciaharcokkal a mellette tartott fajtársak (vagy akár más fajba tartozó egyedek, lásd például a nyulak, tengerimalacok és aranyhőrcsögök helytelen együtt tartását akár családi simogatókban, vadasparkokban de állatkertekben is). Ha az állat szociális viselkedésű, legyen vele rendszeresen foglalkozva, ha inkább rejtőzködő életmódot él, tartási helyét úgy alakítsuk ki, hogy legyen lehetősége elvonulni és nyugalomban pihenni.

E két lépcsőfok után következhet a kognitív szükségletek és az önmegvalósítás lépcsőfoka ami állatnál olyan szempontból értelmezhető, hogy a megfelelő gondoskodást, foglalkozást, a mentális-fizikai lefárasztást pl. munkakutyaként ismeretes fajtakutyáknál mindenképpen teljesíteni kell. Az emberi szükségletekben ezek után a lépcsőfokok után jön például az esztétikai szükséglet, ami az állatokkal kapcsolatban is gyakori hibafaktor, hogy az állat nem kap minőségi táplálást, nincs kellő időráfordítás

a vele való foglalkozásra, de van ellenben divatos nyakörve vagy parádés külsejű plüsségér-játéka, hogy majd „eljátszik magában vele az udvaron”.

A szeretetnyelv a humán pszichológia fogalma, és állattartással kapcsolatban a megfelelő egyediesítésben segít analógia révén.

Gary Chapman könyve után öt szeretetnyelvet különböztetünk meg: elismerő szavak, minőségi idő, ajándékozás, szívességek, testi érintés. Ahogyan az általunk szeretett személy, családtag, hozzátartozó, barát esetében ki kell tapasztalnunk, hogy számára melyik a legértékesebb dolog vagy cselekedet amit nyújtani tudunk számára, úgy állattartás esetén is téves az az általános felfogás, hogy állatot nevelni csak jutalomfalattal lehet, vagy állatot büntetni csak veréssel, kiabálással, vízzel való spricceléssel, szöges nyakörvvel stb. lehet. Egy munkakutya típusú eb rendkívül hálás a foglalkozásért, a játékért, motiválni például droggereső kutyákat, személykereső kutyákat sok esetben egy egyszerű labdával lehetséges. Sok állat sok mindent megtesz dicsérő szavakért, simogatásért, dicséretért. Az állat egyéni szeretetnyelvét megtalálni tehát annyit tesz, hogy egyediesítettük a vele való foglalkozás kulcsát: tudjuk, hogy mivel irányítható és tartható felügyeletünk alatt annak érdekében, hogy kulturáltan együtt tudjunk vele élni egy lakóközösség tagjaként.

A lakóközösséget sok esetben például azért zavarja a mi állattartásunk, mert meggondolatlanul szereztünk be valamely példányt vagy példányokat, amelyek aztán a nem megfelelő tartástechnológia miatt például pusztán unalomból zajonganak vagy szöknek. Ilyenek lehetnek a nagyméretű színes egzotikus madarak (jácópapagáj, amazon) melyek akár 60-80 évig is élnek, eredeti élőhelyükön hatalmas csapatokban keresgélnek egész nap élelmet maguknak és intelligenciájuk egy 2-3 éves gyerekével vetekszik. Elképzeltük, hogy egy ilyen állat hogy érzi magát magányosan egy kalitkában ahol nincs lehetősége repülni, keresgélni és szociális életet élni fajtársaival, természetes hogy egész nap kiabálni fog a szomszédok legnagyobb örömére. Vagy például elégtelen tartástechnológia miatt kételtűink, hüllőink szökni fognak az első adandó alkalommal olyan területre, ahol a számukra fontos napfényt vagy vizet elérnek ha ez tartási helyükön nincs meg, ez esetenként lehet a szomszéd kerti tava is, ahol egy-egy méretesebb leguán felbukkanása bizonyára riadalmat kelt.

III. Mi az az egzotikus állat?

Végül nézzük, amivel talán kezdeni kellett volna, hogy mi is az az egzotikus állat? Jogi definíciója nincsen, a halmazba tartozó állatok részben közös metszeteket képeznek a veszélyes állatok halmazával, részben az állatkertben tartható fajokkal, de az alaphalmaz ennél jóval nagyobb. A Magyar Nyelv Értelmező Szótára internetes változata szerint jelentése „távoli, tengerentúli, főleg forró égövi vidéken élő vagy tenyésző, délszaki”. A Szómagyarító oldal szerint (www.e-nyelv.hu) szerint pedig az egzotikus jelző a latin *exoticus* szóból származik, jelentése „idegen vagy külföldi”.

Az egzotikus állatok tartástechnológiájához zárójelben még az is hozzátartozik, hogy „sima” állatorvos az esetek többségében nem képes őket kezelni, gyógyítani, ellátásukhoz sok-sok éves tapasztalat mellett általában az egzotikus állatok szakállatorvosa mesterképzés elvégzése is szükséges az Állatorvostudományi Egyetemen.

Az egzotikus állatok tartása esetén tehát a jó gazda gondosságának megfelelő szakmai tartalommal kitöltése azt jelenti, hogy pontosan tudjuk, hogy milyen fajba, milyen fajtába tartozó, milyen korú és ivarú állatot tartunk, az állat vadállat (pl. minden papagáj az) vagy házasított faj, illetve hogy etológiai és biológiai sajátosságai mentén mire van szüksége: társas vagy magányos tartásra, foglalkozásra vagy éppenséggel nyugalomra, a foglalkozás során pedig mivel tudjuk a leginkább motiválni, hogy környezetünk biztonsága érdekében a lehető legnagyobb biztonsággal felügyeletünk alatt tudjuk tartani, ha szükséges visszahívni stb.

Az egzotikus fajok - főleg illegális - kereskedelme az irántuk megnövekedett kereslet miatt az állatvédelmi kérdéseken túl olyan fontos kapcsolódó területekre is kihat, mint például a zoonózis betegségekkel kapcsolatos világméretű járványok vagy éppen az egzotikus állatok szökése (vagy direkt elengedése) révén megtelepedő invazív állományok, melyek kiszorítják élőhelyükről az őshonos fajokat.

Idegen invazív⁷ fajok lehetnek állatok, növények, patogének (kórokozók) és más organizmusok is, amelyek nem honosak a hazai ökoszisztémában és ökológiai, gazdasági károkat okoznak vagy emberi egészséget veszélyeztető járványokat idéznek elő. Az invazív fajok károsak az ökoszisztémára és a biodiverzitásra, terjedésük összefügg a globalizációval, a nemzetközi kereskedelemmel és sokszor a véletlen terjesztéssel is. Terjedésük és sikeres túlélésük egyik oka, hogy új környezetükben nincs természetes ellenségük, az EU-ban évi 12 millió euróra becsülik az általuk a mezőgazdaságban, infrastruktúrában és emberi egészségben okozott kárt.⁸

A biológiai sokféleség védelme globális céllá vált, az extinkciós ráta (a fajkihalás) az elmúlt évtizedek legnagyobb környezetvédelmi problémája, uniós tagállamként ez minket elsősorban a Natura 2000 hálózat illetve az idegenhonos invazív fajok kapcsán érint. A MÉTA (Magyarország Élőhelyeinek Térkép Adatbázisa - <https://novenyzetiterkep.hu/node/53>) adatai szerint a magyarországi élőhelyek több mint 13%-át már idegenhonos fajok foglalták el, az IUCN vörös listája szerint 26.500 fajt fenyeget a kihalás (iucnredlist.org) a természetes élőhelyek elpusztítása és a fajok gazdasági kizsákmányolása miatt.

A Natura 2000 területekkel kapcsolatban 12 felszólító levelet és 4 indokolással ellátott véleményt kaptunk eddig az Európai Bizottságtól (a legemlékezetesebb eset az erdészeti törvény módosításához vezető ún. sajlódi erdő esete - Frolyó-Sziebig: A Natura 2000 hálózat kritikája a kötelezettségzegési eljárások horizontján keresztül, Jog-Állam-Politika 2020/4. 105-125. old.).

Magyarországon is hatalmas a kereslet a „hagyományos” kutya-macska-tengerimalac (bár a tengerimalac is egzotikus fajnak számít, így például ellátása is egzotikus szakállatorvosra tartozik)

⁷ Az invazív fajokra készült követőprogramok közül érdemes megemlíteni a DAISIE-t (Delivering Alien Invasive Species Inventories in Europe <https://www.eea.europa.eu/en>), a GISD (Global Invasive Species Database, <https://www.iucngisd.org/gisd/>) és az EASIN (European Alien Species Information Network, <https://easin.jrc.ec.europa.eu/easin>).

⁸ European Commission Press Release: Environment, New EU action to protect biodiversity against problematic invasive species, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_748

tengelyen túl a mindenféle hüllő, kétéltű, ízeltlábú iránt vagy éppen pont állatvédelmi megfontolások miatt, a prémmé válás elől megmentett, külföldi szőrmefarmról vásárolt róka, nyest vagy más élőlény iránt.

Nincs hét, hogy ne lenne a sajtóban egy-egy hír, hogy valamelyik település határában szökött kengurut, szurikátát, struccot láttak, vagy társasházak lépcsőházában kifüggesztve a felhívás: megszökött Sanyi, az óriáskígyó, de ne féljen senki, nagyon szelíd jószág, nem bánt senkit sem.

Fel kell tehát készülnie a jegyzőknek (és a többi állatvédelmi hatósági hatáskör címzettjének, a járási hivataloknak, a vármegyei kormányhivataloknak és a NÉBIH-nek is) hogy bármikor előfordulhat, hogy hibás, hiányos tartási körülmények miatt egzotikus hüllőkhöz, kétéltűekhez érkezik bejelentés (ahol a kezdőponton eleve nagy kihívást okozhat a faj azonosítása) vagy a megnövekedett kereslet miatt (mivel ez igen jó üzlet) nemcsak kutyákkal foglalkozó szaporítótelepet kell felszámolni és állatokat állatvédő szervezeteknél elhelyezni, hanem bármikor bekövetkezhet, hogy egy telepnyi gekkót, leguánt vagy kígyót kell gondos pártfogásba adni.

IV. Jogsegélyszolgálatunk napi gyakorlata

A jogsegély-szolgálat, ahol önkénteskedem, 2023 elején egzotikus állatokkal foglalkozó munkacsoportot hozott létre több, ilyen állatok mentésével foglalkozó állatvédő szervezet illetve egzotikus állatok szakállatorvosa részvételével, és a Magyar Állatorvosok Lapja 2024. januári számában publikálásra is került egy lektorált cikk, melyből jelen írás is tartalmaz majd átdolgozott részeket.

Általánosságban elmondható, hogy az egzotikus állatokhoz való hozzájutás könnyű, állatkereskedésekben, állatvásárokon, állatkiállításokon illetve az interneten rendelhető módon gyakorlatilag bármely legálisan (és sajnos illegálisan is) tartható faj megvásárolható.

Tipikus az impulzusvásárlás, a szép, különleges egyed rögtön megragadja a fantáziáját az embernek, és sajnos gyakran anélkül, hogy előzetesen tájékozódna valaki a tartási, etetési feltételekről, már

meg is történt a vásárlás. Ennek aztán az a következménye a partner állatvédő szervezetek beszámolóí és kimutatásai szerint is, hogy kis idő elteltével az állatoktól szabadulni akarnak a gazdák: vagy azért mert rájöttek, hogy nincs elég idő, energia, pénz a tartásukra, vagy az állat már meg is betegedett és bizony az egzotikus állatok kezelése nem olcsó mulatság. A szökött és befogott nagypapagájok döntő többségét nem keresi senki, ami azért furcsa, mert lábgyűrűjük és a mögöttes CITES-dokumentáció birtokában azonosíthatóak, áruk pedig még a legfapadosabb szaporítótól is igen borsos. Sok esetben nyilvánvaló, hogy az állat feleslegessé vált, vagy a szomszéd panaszkodott folyton a hangjára, esetleg birtokvédelmi eljárást is indított már vagy szomszédjogi pert bíróság előtt, a probléma megoldása pedig így tűnt a legegyszerűbbnek.

A veszélyeztetett fajokkal történő illegális kereskedelem a környezet elleni bűncselekményekhez sorolható, a nemzetközi szakirodalom wildlife crime gyűjtőnéven ismeri, a bűnözés hátterének okait a zöld kriminológia, felderítési lehetőségeit pedig a zöld kriminalisztika segíti. Ennek egy fontos része az alapvető ismeretek beszerzése a védendő fajokról. Ezt az analógiát a hatósági munka során is alkalmazni tudjuk.

V. Statisztika

A Miniszterelnökségtől az OSAP lapok alapján a közérdekű adatkérésre kapott válasz alapján 2023-ban összesen országosan 6202 állatvédelmi hatósági eljárás indult, az eljárások nagy része jegyzők előtt folyt, kevesebb mint a fele a járási hivatalok és a vármegyei kormányhivatalok előtt. Az érdemi határozatok száma 2433, az eljárást megszüntető döntések száma 537 (a többi döntés vagy cselekmény többek között áttételt elrendelő végzés, hatósági ellenőrzés során jogsértést fel nem táró jegyzőkönyv felvétele, illetve - véleményem szerint helytelenül - a panasztörvény szerinti panasz vagy közérdekű bejelentésként való azonosítás és annak megfelelő kezelés).

Egy ügyre átlagosan 11 napot fordítottak a hatóságok, a legtöbbet Budapesten (17,5 nap) a legkevesebbet Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében (5,4 nap).

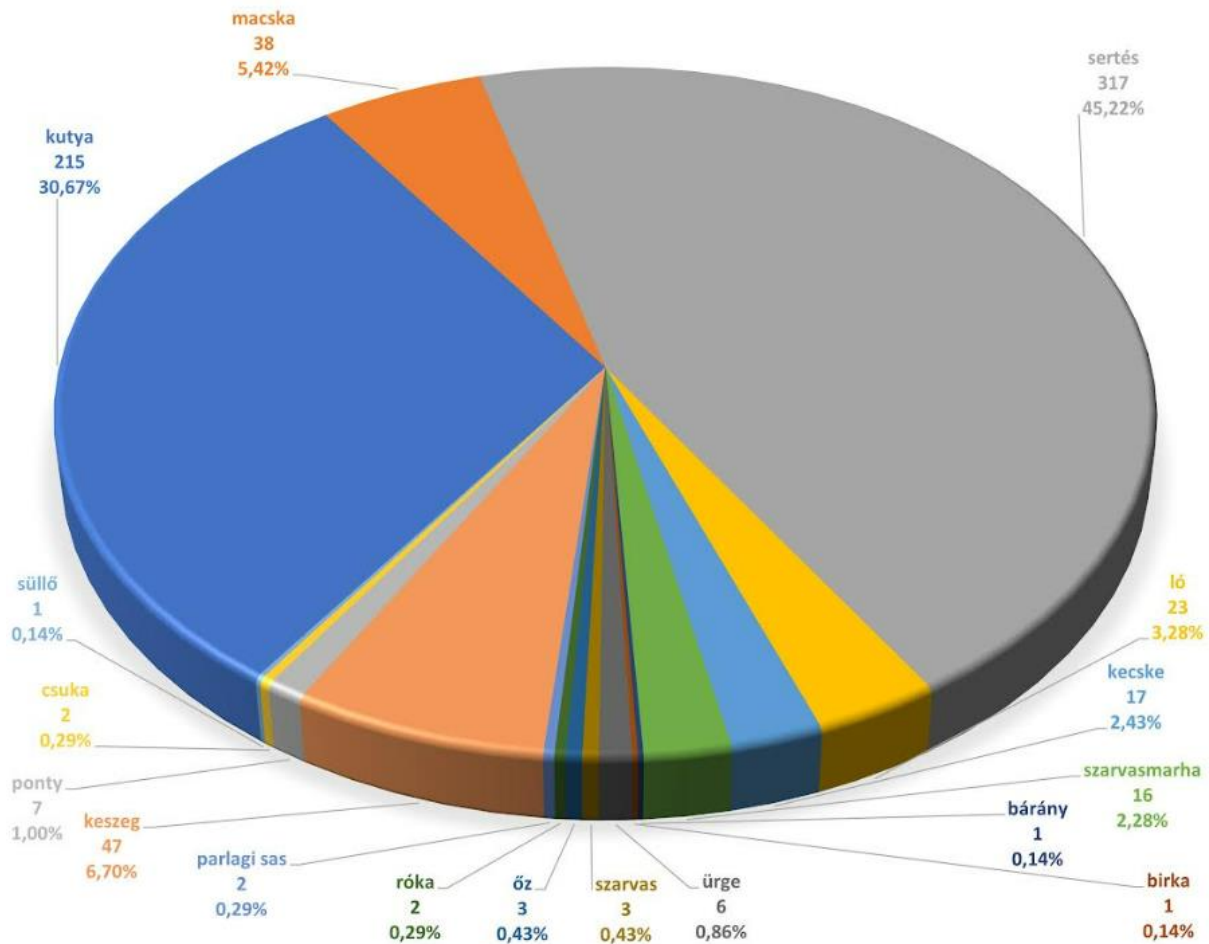
Az érintett állat az eljárás során a legtöbb esetben kutya volt, de sor került több százezres egyedszámú haszonállat-tartó telep vizsgálatára, valamint vizsgálat tárgyát képezte mosómedve, ormányos medve tartása, prémróka illetve honos vörös róka hobbicélú tartása is.

A legtöbb bírságot Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében rótták ki, a legkevesebbet Nógrád vármegyében. A kirótt bírságösszeg negyede folyt be határidőben, a háromnegyedére a NAV folytat végrehajtási eljárást 2024-ben.

2014-2019. közötti állatkínzás eseteket kutató, korábban publikált tanulmányom⁹ kimutatása szerint az állatkínzással érintett fajok megoszlása a következő volt:

⁹ <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2019/09/23/aki-allatot-kinoz-az-emberre-keszul-az-allatkinzas-buncselekmeny-osszefuggesei-mas-eroszakos-cselekmenyekkel-az-itelkezesi-gyakorlat-alapjan/>)

2014-2019 KÖZÖTT ÉRINTETT ÁLLATOK SZÁMA: 701

VI. Faj/fajta azonosítása és tartási körülményeinek meghatározása hatósági jogalkalmazóként

Hatósági jogalkalmazóként az első és legfontosabb lépés egzotikus állatok tartásával kapcsolatos hatósági ellenőrzés vagy hatósági eljárás lefolytatása kapcsán, hogy nagy biztonsággal képesek vagyunk-e azonosítani a fajt és összegyűjteni a hozzá tapadó tartási feltételeket vagy szakértő kirendelésére van szükség.

Az Ákr. vonatkozó szakasza szerint amennyiben különleges szakértelemre van szükség, úgy szakértőt kell kirendelni¹⁰.

¹⁰ Ákr. 71. § [A szakértő kirendelésére vonatkozó szabályok]

Az Ákr. kommentárja szerint: „A különleges szakértelmet az Ákr. 71. § (1) bekezdése nem határozza meg, nehezen tipizálható és nem sorolható fel a különleges szaktudást igénylő esetek taxatív köre. Egy jogszabály értelmezése jogi szaktudást igényel, a jogi szakkérdések értékelése azonban kizárólagosan a hatóság feladata és nem a szakértőé. A hatóságnak kell észlelnie, hogy e jogi szaktudást és a hatás- és feladatkörébe utalt feladat ellátását meghaladó ténykérdésben kell döntenie, és ehhez nem rendelkezik megfelelő szakemberrel. A hatósági ügyben a hatósági és a szakértői kompetencia ott válik el tehát, hogy a különleges szakértelmet meg kell állapítani minden olyan kérdésben, amelyhez nem jogi és nem az adott ágazati feladathoz közvetlenül tartozó ismeretre van szükség.”¹¹

E rövid magyarázat remélhetőleg érthetően alátámasztja azt, hogy miért nem lehet a járási hivatal vagy a vármegyei kormányhivatal kötelékében dolgozó hatósági állatorvos „szakértő” egy jegyző által lefolytatott állatvédelmi hatósági eljárásban: ő maga is hatósági jogalkalmazóként csak jogszabályok értelmezéséhez tud jogi segítséget nyújtani, eljárási jogi hibák és hiányosságok tapadnak „szakértőként” kezelt státuszához, pl. nincs az elfogulatlansága tisztázva az eljárás elején, figyelme felhívva a hamis szakvélemény-adás következményeire, nem kap kirendelő határozatot benne meghatározott kérdéslistával melyre válaszait szakvélemény formájában elkészíti és szakvéleménye ellen nincs speciális jogorvoslati lehetőség.

A jegyző mint állatvédelmi hatóság tehát ha nem érzi magát elég felkészültnek egy egzotikus állatokkal kapcsolat eljárás lefolytatására, úgy szabályosan igazságügyi névjegyzékből kirendelt szakértő igénybevételel folytathatja le eljárását.

(1) Szakértőt kell meghallgatni vagy - legalább tizenöt napos határidő tűzésével - szakvéleményt kell kérni, ha az ügyben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához **különleges szakértelem** szükséges, és az eljáró hatóság nem rendelkezik megfelelő szakértelemmel.

¹¹ (Aszalós-Barabás-Baranyi-Dombi-Forgács-Hoffman-Kovács-Rozsnyai-Szabó-Szegedi-Számadó-Tóth: Kommentár az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvényhez c. könyv 374. old.)

VII. Részösszegzés

A jó gazda gondossága jogi fogalmát az állatvédelmi törvény tartalmazza¹².

Jelentősége egyrészt a közigazgatási hatósági eljárások során van, amikor az állatvédelmi hatóságok önállóan vagy kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleményének segítségével értelmezik és töltik ki szakmai tartalommal, majd a kapott eredmény birtokában (amennyiben a jogsértés alátámasztott) például állatvédelmi bírságot szabnak ki vagy eltiltják az állattartástól az állattartót. Jelentősége másrészt fontos a büntetőjogban is az állatkínzás bűncselekmény 2022 óta hatályos azon fordulatanál, mely szerint a haszonszerzésre törekvő, tíz egyedszám feletti, a jó gazda gondosságát nélkülöző szaporítás kimeríti az állatkínzást, mely akár szabadságvesztéssel is büntethető¹³.

A jogi fogalom szakmai tartalommal való kitöltése nem jogkérdés hanem szakkérdés: igazságügyi állatorvos szakértő feladata - amennyiben a jogalkalmazó úgy érzi, hogy meghaladja lehetőségeit és képességeit az, hogy az eljárásában vizsgálandó adott állatfaj adott egyedének mire van szüksége annak ismeretében, hogy milyen korú, nemű, egészségügyi státuszú, milyen etológiai és biológiai sajátosságokkal rendelkezik stb¹⁴. A vonatkozó eljárási szabályok betartásával tehát nem jogalkalmazó kérdez másik jogalkalmazót (pl. jegyző hatósági állatorvost) hanem egy szabályszerűen kirendelt, az elfogulatlanságát az eljárás elején lenyilatkozó, névjegyzékbe felvett szakember készít szakvéleményt az ügyben.

¹² Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény 3. § 8. *jó gazda gondossága*: az az emberi tevékenység, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelel, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti (elhelyezés, táplálás, gyógykezelés, tisztán tartás, nyugalom, gondozás, kiképzés, nevelés, felügyelet); <https://www.azenkutyam.hu/elet/jo-gazda-gondossaga-jogasz/>

¹³ <https://jegyzo.hu/a-szaporitotelepek-buntetojogi-es-polgari-jogi-oldala/>

¹⁴ <https://jegyzo.hu/szakerto-az-i-foku-allatvedelmi-hatosagi-eljarasban/>

A gyakorlatban tehát a jegyzők (mint állatvédelmi hatósági hatáskör gyakorlói) például nagy biztonsággal járnak el a „megszokott” társállatokkal kapcsolatos állattartási hiányosságok körében: a bejelentések nagy többsége kutyát és macskát érint, illetve olyan állatokat, melyeket jellemzően udvaron, kertben vagy kijárósan („önsétáltatóan”) tartanak, így tartásuk szem előtt van, kis túlzással „bárki” de a szomszédok mindenképpen rálátással rendelkeznek arra. Kutya-macska esetén remélhetőleg vitán felül áll, hogy mit jelent a jó gazda gondossága. Jellemzően a szomszéd bejelentése alapján vizsgálhatja a jegyző még a baromfitartást, röpdés papagájtartást, ketreces nyúltartást stb. Itt már megkérdőjelezhető a „vitán felül tudja” kitétel: papagájtartásnál rögtön felmerülhet a kérdés, hogy egy jogalkalmazó nagy biztonsággal felismeri-e a különféle fajba tartozó röpködő madarakat egy röpdében, vagy eleve a beazonosításhoz is szakember segítségét kell igénybe vegye?

VIII. Erkölcsi dilemma: Bejelenteni? Nem bejelenteni? - Állatkínzások a négy fal között

Fontos kérdés a bejelentések révén megindult eljárások mellett a bármilyen okból látenciában maradó állatkínzások kérdése: azaz mi a helyzet a négy fal között tartott, egyre jobban divatba jövő egzotikus fajokkal? A látencia náluk bizonyosan nagy, hiszen tartási sajátosságaik miatt a rossz, hibás, hiányos, akár pusztuláshoz vezető tartásukkal elsősorban családtagok, barátok, ismerősök szembesülnek, olyan személyek, akik bebocsátást nyernek valakihez vendégség, munka vagy bármi más kapcsán és nyilván nagy erkölcsi dilemma, hogy lépjen-e valaki egy rosszul tartott állat érdekében, ha azzal konfliktust generál hiszen családtagja, barátja, ismerőse „ellen” tenne bejelentést.

Ha pedig mégis megszületik egy ilyen bejelentés, megvan-e a jogalkalmazónak az a lehetősége és képessége, hogy első pillantásra felismerjen egy gekkót, agámát vagy szarvasbékát? Tudja-e, hogy melyik fajnak mire van szüksége?

Vajon hogyan alakulnak a „négy fal közötti állatkínzások” mutatói akkor, amikor az állatkereskedések és az ezzel foglalkozó speciális terrarista-hüllős stb. oldalak eladási mutatói egyre jobbak, az egzotikus állatok gyógyításával foglalkozó rendelők tapasztalatai pedig egyre hervasztóbbak?

IX. Az egzotikus állatokkal kapcsolatos munkacsoportunk

A munkacsoport az egyre inkább divatba jövő és a rossz tartás következtében fogyóeszközként mindennapos állatkínzás áldozatává eső és elpusztuló egzotikus állatok sorsának javítása érdekében jött létre.

A munkacsoport célkitűzése többirányú volt: az állatvédő szervezetek látókörébe került és jellemzően az állatorvosi költségek hallatán ott is hagyott egzotikus állatokkal kapcsolatos kimutatások, statisztikák készítése, a rendelkezésre álló tapasztalatok alapján az állatvédelmi törvény jó gazda gondossága jogi fogalmának egzotikus állatokkal kapcsolatos „cizellálása” továbbá mindenképpen a felelős(ebb) állattartás propagálása¹⁵ e fajok kapcsán¹⁶.

Napjainkra rekordot dönt a leadni kívánt, vagy szélnek eresztett egzotikus állatok egyedszáma, ami ugyan eddig is magas volt, de az idén extrém méreteket ölt és ezt már, bármennyire igyekeznek is, nem tudják az állatvédő szervezetek megoldani, egyre többször kényszerülnek nemet mondani. (A megszököttnek vélt egyedeket pl. annak ellenére sem keresi senki, hogy számos internetes és egyéb felületen tüntetik fel, beleértve a megtalálási helyeket és azok környékét is).

Az alábbi táblázatban a 2023 augusztusában leadott, vagy leadni kínált egzotikus állatok egyedszámát, a leadás okait foglalta össze a munkacsoport:

¹⁵ E célból született az egzotikus állatok tartásával kapcsolatos cikk is az egyesület vezetősége tollából a Magyar Állatorvosok Lapja 2024. évi 1. számába.

¹⁶ A cikkben szereplő kimutatásokat a felsorolt állatvédő szervezetek gyűjtötték és készítették, a táblázatokhoz tapadó szöveges értékeléssel együtt.

Felajánlott állatok 2023 Augusztus			Leadásra felajánlás okai		Gondozásban tartás átlagos ideje	
Faj	Felajánlott	Átvéve	Ok	Megoszlás	Faj	Hónap
Csincsilla	24	1	Megunt	29,94%	Nagypapagáj élete végéig	--
Degu	29	4	Kéretlen szaporulat	23,35%	Teknős	9
Egér	24	0	Időhiány	19,16%	Gyík	5
Gekko	4	4	Ismeretlen nem	11,38%	Kispapagáj	1,5
Hörcsög	15	4	Az állat betegsége	5,39%	Tengerimalac	4
Kígyó	2	2	Rossz nemválasztás	2,40%	Egér	6
Papagáj	25	13	Meggondolatlan beszerzés	2,40%	Hörcsög	3
Patkány	15	0	Tulajdonos betegsége	2,40%	Degu	9
Teknős	13	13	Allergia	1,80%	Patkány	2
Tengerimalac	16	4	Költözés	1,80%	Csincsilla	24
Összesen	167	45		100,00%	Átlagos gondozásban tartás	9

Az állatkerti mentőközpontokat leszámítva - melyek csak védett fajokat fogadnak be - kifejezetten egzotikus állatos mentőközpont nem létezik, a munkacsoportban részt vevő szervezetek a már meglévő állományuk érdekében csak egészségügyi szűrésen átesett állatokat fogadnak be, ami egyre inkább megoldhatatlan anyagi terhet ró a szervezetekre.

Nehezíti az egzotikus állatok mentését, hogy a szakszerű karanténosások, állatorvosi szűrővizsgálatok elengedhetetlenek az egyedek/állományok megóvása, a keresztfertőzések minimalizálása, továbbá a zoonózisok elkerülése szempontjából. (Pl: sem a Wefenn, sem a Papagájvilág Alapítvány, sem pedig a győri Papagájmentő Alapítvány nem vállal be állatorvosi szűrésen (vérvizsgálat, bélsárvizsgálat) át nem esett egyedeket, mert ez hatalmas kockázatot jelentene a már mentésbe került és gondozás alatt álló valamennyi mentett állatállományra nézve, nem beszélve az embert érintő esetleges megbetegedésekről. A madár Chlamydiás esetek is egyre gyakoribbak, amikor már beteg állatot adnak le, vagy a karanténidőszakban tör ki az állaton ez, az emberre is veszélyes megbetegedés).

Egyre magasabb számban jelentkeznek a hullóket leadni kívánó tulajdonosok, de ugyanígy számos, feltételezhetően szélnek eresztett teknőst és egyéb hullót akarnak leadni, vagy épp illegálisan megtartani.

A kistrágcslók leadása, illetve krónikus betegségei és azok kezelése szintén rekordot dönt.

Az állatleadások okai között kiemelt indokként szerepel az időhiány, megváltozott élethelyzet, allergia, az állat megbetegedése és/vagy ezzel összefüggő rendszeres állatorvosi ellátás/magas

költsége és sajnos az is, hogy ráunnak a tartott állatra. Napjainkra a helyzet odáig fajult, hogy nagyon gyakran kéri a tulajdonos egzotikus kisállata eutanáziáját, ha az pl. rendszeres csőrkorrekciót, fogcsiszolást igényelne, továbbá ha krónikus, de még kezelhető betegségét kellene gyógykezeltetni. (Természetesen az ilyen állatokat nem eutanizál(hat)ja a szakállatorvos, hiszen ez egyfelől szembe menne a szakma szabályaival, a jogszabályokkal, továbbá egészségügyileg nem is indokolt, azonban ha ilyenkor lemond a gazda az állatáról - ami egyre gyakrabban bekövetkezik - akkor a további, jelentős ellátási költségek és ráfordítandó munka, szintén a gondozást végző állatvédő szervezetre hárulnak.)¹⁷

Az állattartók figyelmének felhívása a felelős állattartásra, illetve az erre irányuló edukáció, és munka, amelyet minden szervezet, évek óta folyamatosan végez, önmagában már egyértelműen nem elegendő, ráadásul a hozzá nem értő tartást megelőzi az az egzotikus állatok gyógykezelésére szakosodott rendelők szakállatorvosai által is alátámasztható tény, hogy magas az eleve betegen értékesített állatok száma, amikor a vásárlást követően érkeznek be az állatorvosi ellátásba az egzotikus állat. Ugyanez vonatkozik az internetes hirdetésekre, amely felületeken kontroll nélkül, nagyon magas egyedszámban hirdetik eladásra az egzotikus, azon belül is a beteg, sérült, vagy egyéb egészségügyi problémával küzdő állatokat.

Az állatorvosi rendelők az állatvédő szervezeteknek többnyire adnak kedvezményeket, ami rendelőnként eltérő mértékű lehet, általában az állatvédő szervezetek esetében a rendelők elengedik a vizsgálati díjat, az adott szolgáltatások árából is kedvezményt (10-15%), továbbá hosszabb fizetési haladékot (30 nap) adnak.

A vidék és Budapest árai ha el is térnek egymástól, az nem számottevő, arról nem beszélve, hogy az egzotikus állatorvosi ellátás folyamatosságának biztosítása jelenleg még Budapesten sem megoldott, nemhogy vidéken, ahol sokkal nehezebb szakállatorvosi ellátáshoz jutni az egzotikus állatok számára.

¹⁷ <https://www.azenkutyam.hu/elet/eutanazia-allatorvos/>, <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2023/08/24/allatkinzo-allatorvosok-egy-allatorvos-hallgato-dolgozatanak-lehetseges-buntetojogi-vetuletei/>

Nagyon magas a száma a beteg egzotikus állatoknak, és számos állattulajdonos a helytelen tartási körülmények miatt kialakuló krónikus megbetegedéseket nem képes, vagy nem kívánja finanszírozni.

Átvett állatok költségei			
Költségtételek	Átlagár	Állatok	Összeg (Ft)
Bekerüléskori laborvizsgálatok	56 000	50%	1 260 000
Első vizsgálat és alapellátás	13 500	100%	607 500
Műszeres vizsgálat	15 000	65%	438 750
Komolyabb betegségek ellátása	80 000	20%	720 000
Ivartalanítás	25 000	60%	675 000
Napi ellátás gyógyszerek nélkül	1 500	35%	6 378 750
Összes költség			10 080 000

A jelenlegi helyzettel kapcsolatban egyértelműen elmondható, hogy hosszabb távon tarthatatlan.

Olyan anyagi és kapacitásbeli terhet ró az állatvédő szervezetekre, melyeket azok nem tudnak vállalni. A betegen forgalmazott majd rosszul tartott állatokkal kapcsolatos felelősségre vonásnál bizonyosan nem elegendő a jó gazda gondossága fogalmát további „cizellálni” és egyre erőteljesebb felelős állattartásra nevelő propagandát kifejteni: elég világosan látszik, hogy a forgalmazás és a kínálati oldal szabályozása is szükséges lesz a közeljövőben.

X. Népszerű állatfajok tartástechnológiai részletei

A négy leggyakoribb és legkedveltebb egzotikus állat kategóriába eső állatfaj, melyek tartástechnológiájáról szó esik a Reptilewelfare - Gajcsi Dóra és Szalánczi Judit¹⁸ szakmai segítségével jóvoltából¹⁹:

- Leopárdgekkó,
- Vitorlásgekkó,
- zöld leguán,
- párduckaméleon.

„Napjainkban egyre jobban kezd teret hódítani magának a különböző hüllőfajok otthoni, társállatként való tartása, melyben fő szerepet játszhat a gazdi szőrös állatokra mutatott allergiája, vagy éppen az a tévhit, hogy nagyon könnyű és egyszerű a tartásuk.

Mindig gondoljunk bele abba, hogy honnan is származnak. Valóban tudjuk-e számukra biztosítani Irak, Pakisztán, Afganisztán, Líbia végtelen kövekkel tarkított forró, homokdűnéit. Ha mindezzel tisztában vagyunk, csakis akkor érthetjük meg az egészséges tartásuk és táplálásuk alapjait.

A hüllők tudvalevő, hogy természetes közegükben, egészségesen színpompás lények. Kitűnő látásuk és színérzékelésük miatt, főképp színekkel, mintákkal és a testrészek bizonyos mozgásával kommunikálnak. Színük mélysége, erőssége nagyban függ a környezeti tényezőktől (túl meleg vagy túl hideg), érzelmi állapotuktól (párazás, stressz, termékeny tojások hordása), de befolyásolhatja a közelgő vedlés is, amikor is bőrük fakóvá, opálossá válva foszlik le róluk. Ezek a színek, minták a fajok sokaságával változnak. Azonban jó tisztában lenni azzal, hogy általánosságban minden fajra elmondható, hogy a kezdődő betegséget, vitamin- és ásványianyag-hiányt is nagyon jól jelzik ezen a módon, csak tudni kell “olvasni” a jeleket.

¹⁸ <https://www.facebook.com/profile.php?id=100095348714547>

¹⁹ A fejezet az általuk pdf alapon rendelkezésre bocsátott tartástechnológiai útmutatók felhasználásával íródott.

Általánosságban elmondható a hüllőkről, ha színük sötét, akkor a környezet hideg számukra (sötét színnel próbálnak minél több hőt elnyelni a környezetükből), míg a túl világos szín, főleg, ha nyitott szájjal társul a túlzott meleget jelzi (hiszen így próbálják visszaverni a fényt testük felületéről).

Kezdődő betegség és vitaminhiány, UV- hiány, környezeti faktorból eredő stressz színük tompul, fakóvá, fakószürkessé válik, a mintájuk elhalványul, eltűnik. A hirtelen letargiával párosuló igen élénk, rikító szín pedig sosem jelent jó, általában a halál beállta előtt jelentkezik, melyre talán a legjobb példa sisakos kaméleonok esetén a citromsárga-fekete szín együttes megjelenése.

A színekkel való összefüggések kapcsán nagyon fontos foglalkoznunk azzal, hogy hogyan is látnak a hüllők valójában? Hogyan is működik a szemük és ezzel együtt érzékelésük?

Szemük felépítése nagyban hasonlít a gerincesekére, ám látásmódjuk többféle értelemben eltér, akár az emberétől is. Míg az emberi szem csapjai csak három féle látó pigmentet tartalmaznak (piros, kék és zöld), addig a hüllők ún. tetrakromatikus színlátással rendelkeznek, így ők velünk ellentétben a szivárvány összes színét érzékelik és még többet. A gekkóknál fontos kiemelni, hogy hiányzik a piros érzékelő látópigment, így ők piros-zöld színre színvakok. A tetrakromatikus látás lehetővé teszi számukra, hogy érzékeljék az UVA fényt is. Ez az UVA fény az ultraibolya fény egyik spektruma, amely az emberi szem számára láthatatlan és a szivárvány színeinek kiterjedése, amelyeket ők érzékelnek, velünk szemben. A terráriumukban pedig az UVB világítás a jellemző zömében. Tehát, ha hirtelen kivesszük őket és rájuk zúdul a környezetből a rengeteg UVA fény, joggal rettenhetnek meg a hirtelen ért sok fénytől. Emellett az UVA fény nagy szerepet játszik a táplálékok és a fajtársak felismerésében is, valamint a jó napozóhelyek kiválasztásában. Emellett éjszaka is kitűnően látnak. Egy érdekesség, hogy sötétben képesek megkülönböztetni a kék és barna színt is, melyre az emberek képtelenek. De mit is jelent mindez fogságban tartott hüllők esetében? Mindezek tudatában nagyon fontos tartani számukra a nappal és éjszaka ciklusát. A fényszint jelentős változásai még harmadik szem nélkül is befolyásolják a hüllők melatonin termelését, amelynek igen fontos szerepe van a cirkadián ritmus ("napi biológiai óra") fenntartásában. Ennek felborulásával akár étvágytalanság is kialakulhat.

Nagyon fontos, hogy ellenőrizzük izzónkat, van-e UVA kibocsátása, hiszen ez a spektrum játszik igen nagy szerepet a D3-vitamin szintézisében és a "teljes" látásban. A színekkel kitűnően tréningezhetőek/kondicionálhatóak hüllőink. A különböző fajok, különböző színekhez vonzódnak inkább; a szudáni páncélosgyík a vörös színhez vonzódik, míg a chuckwallák inkább a sárgát részesítik előnyben, a leguánok a vörös és narancssárga színt. Ezzel pedig könnyen kiválaszthatjuk a tréningezéshez használható cél színt.

Hüllők számára létfontosságú a természetes napfény: legjobb megoldás számukra mindig egy biztonságos, kinti kifutó, azonban sokan nem tudják ezt megadni számukra, így mesterséges, benti körülmények között elég sok probléma alakulhat ki, ha nem vagyunk tisztában teljesen a speciális tulajdonságaikkal.

A hüllők ún. harmadik szemmel rendelkeznek a fejük tetején, melyek fotoreceptorként működnek és fontos szerepük van a fény intenzitásának, hosszának érzékelése mellett a hormontermelésben is. A hüllők a meleget is teljesen máshogy érzékelik, mint mi emberek. Sokkal elnyújtottabban, késleltetve érzékelik a túl meleget, vagyis ha UV izzónk gyengén teljesít, akkor hüllőnk a harmadik szemével csökkent fényintenzitást érzékelve tovább érez késztetést maradni, napozni. Ekkor pedig alulról a már forró fűtőszikla sok esetben okozhat bőrkárosodást, kiterjedt égési sérüléseket. A megelőzéshez pedig fontos, hogy UV izzónkat rendszeresen megközelítőleg 6-8 havonta cseréljük, hogy mindig a megfelelő UV spektrumot és intenzitást biztosítsák.

Hüllők esetében az egyik legjobb és gazdik számára is "könnyen" észrevehető a kedvencük általános egészségi állapotáról visszajelzést mutató "dolog" nem más, mint a bélsár. Annak színe, konzisztenciája, a húgysav és bélsár aránya nagyon sokat elárulhat hüllőnkéről, ha tudjuk, hogy mit is kell látni. A normál bélsár formája hosszúkás, állaga sűrűbb, a barna bélsár rész megközelítőleg $\frac{2}{3}$ -, míg a húgysav rész $\frac{1}{3}$ -ad arányban van jelen. Nem tekinthető kívánatos bélsárnak: a túl nedves, folyós, ennek hátterében sokszor állhat stressz, parazita okozta fertőzés (férgek, csillós egysejtűek), nem kielégítő higiéniai körülmények a terráriumban vagy épp a nem megfelelő minőségű (romlott táplálék) Zöldes színű bélsár, mely növényevők esetében nem kelt nagy feltűnést azonban kizárólag rovarvő hüllők esetén (például leopárdgekkók) igen is komolyan kell venni. Természetesen, ha a terráriumában

beültetett növények vannak, így akár ebből fogyasztva is kialakulhat a zöldes bélsár, azonban sárgás színű bélsár általában a túl sok zsír bevitelére utal (például: gyászbogárlárva, selyemhernyó). A narancssárgás árnyalat a húgysav részben főként vese eredetű problémákat jelezhet. Paraziták jelenléte a bélsárban, vagy épp vér a bélsárban: ezen parazitákat főként fertőzött eseséggel (például: rovarereséggel) vihetünk be hozzájuk. Sokszor társul ehhez egyidőben fogyás és csökkent étvágy. Lágyabb bélsár táplálékváltás esetén is fennállhat egy kis ideig, azonban a folyton túl lágy, folyós vagy épp jellegzetesen bűzös bélsár, visszahányás az esetek döntő többségében cryptosporidium jelenlétére utalhat, mely betegség az esetek döntő többségében halállal végződik és igen ragályos. Természetesen állhat a háttérben egysejtű parazitás fertőzés és más bakteriális fertőzés is, így rendellenes bélsár esetén forduljunk minél előbb ellátó rendelőhöz, hogy fény derülhessen a problémára és kis kedvencünk minél előbb célirányos ellátást kaphasson.

Ha a bélsárban emésztetlen rovarokat tapasztalunk, akkor annak a háttérében állhat akár a terrárium alacsony hőmérséklete is. Fehéres színű bélsár sok esetben olyan fajknál figyelhető meg, akik döntő többségben elfogyasztják vedlésüket, például: leopárdgekkók. Illetve fontos figyelni arra is, ha éppen nagyon sokáig nem ürül bélsár (fajonként válogatva, de megközelítőleg másfél hét).

Ha felelősen vállalt valaki hüllőt, mindent elolvasott róla előzetesen, az igényeinek megfelelően rendezte be otthoni életterét, változatosan és vitamindúsán táplálta a legjobb tudása és a rendelkezésére álló lehetőségek szerin és mégis pár hét vagy pár hónap alatt fogása gyengül, nyelvét nem tudja kiölni, csökken a mászási aktivitása, leginkább egy helyben fekszik, vagy csak lóg lefelé az ágról erőtlenül: ennek háttérében sokszor állhat az ún. "hajtatott nevelés", ehhez pedig elengedhetetlen tisztában lenni a hüllők azon sajátosságával, hogy a frissen kelt egyedek számára létfontosságú fejlődési periódus a kikeléstől számított első három hónap. Ha ebben az időszakban hiányt szenvednek bármiben, például a fajnak megfelelő UV fényben, vitaminban (főként C, D3- és A-vitamin) változatos táplálásban, mozgásban, akkor sokszor fordulhat elő, hogy a hatodik hónap táján egyszer csak összegződik minden és hiány szinte minden előjel nélkül kezdi az állat a gyengeség, csökkent táplálkozás, szembecsukás tüneteit mutatni.

A nagyüzemi szaporításban elvesznek az értékek, az állatok iránti szeretet, tisztelet és alázat, így sok esetben sajnós, a megnövekedett számú, frissen kelt példányok műanyagdobozos, UV nélküli gyors nevelésre kerülnek, amit elősegít a hüllők azon speciális tulajdonsága, hogy kellő hőmérséklet és zsírdús táplálás hatására igen "nagyszerűen" manipulálható a testméretük.

Ebből is látszik, hogy a hüllők mennyire speciális biológiai tulajdonságokkal rendelkeznek és mennyire is fontos időt, energiát áldozni arra is, hogy megfelelő helyről hozzuk, illetve arra, hogy a természetükhöz, fajukhoz legközelebb álló módon tartsuk őket, hogy megelőzhessük a megbetegedéseiket.

A növények ismerete és az adott fajra jellemző növények használata táplálás és környezetgazdagítás terén mesterséges körülmények között tartott hüllők esetében döntő jelentőséggel bír jólétükre és jóllétükre egyaránt. A hüllő, de szintúgy a kételtűek tartásában nagy divat a műnövények használata, amelyek ugyan bűvőhelyet biztosítanak az adott élőlény számára, de a legfontosabbat nem tudják megadni nekik. ez pedig nem más, mint az élettani pára, amely esőerdei fajok esetén igen komoly feltétel jó egészségük megőrzése érdekében.

Általános hiba és bevett szokás a műnövény és a kézi permetező kombinációja, hiszen az élő növények gázcsere termelésének hiányában nem alakul olyan mértékű páratartalom és nem használódik fel oly mértékben a bespriccelt víz hogy könnyen alakulhatnak ki akár gombás megbetegedések is. A nagy zöld levelű növények (például könnyező pálma) által kibocsátott élettani pára nagyon fontos a hüllők nyálkahártyájának egészségének megőrzésében. Fontos figyelembe venni azt is, hogy mely égtájról is való hüllőnk, hiszen van, hogy az adott fajra nem, de egy másikra éppen mérgező az adott növény.

A zöld leguánok tartásához nélkülözhetetlen a minél több élő, zöld növény. Általánosan elmondható tény, hogy nincs az a megfelelő mennyiségű zöld növény, amely elég lehetne számukra. A terráriumuk legyen mindinkább vivarium, paludárium kialakítású. Ne sajnáljuk erre az időt, az energiát és a költségeket sem. Ne reménykedjünk abban, hogy olcsó megúszhatjuk. A zöld leguánok, de más esőerdei fajok tartása is az egyik legköltségesebb dolgok közé tartozik. Fontos, hogy szerezzünk be vízsűrőt, automata vízfűtőt is. Felejtsük el a műnövényeket! A kialakított hely legyen jól szellőző,

ám mégsem huzatos, hogy elkerülhessük a nagy pára által okozott gombásodást. Tartsuk a közel 60-70%-os páratartalmat, 29-30 fok mellett, amely páratartalom éjszaka a dzsungeléhez hasonlóan felmehet magasabb értékre. Alakítsunk egy napozó pontot az élőhelyén jobbra vagy balra tolva, sose középre, hogy leguánunk, ha túlhevült vissza tudjon vonulni árnyékos helyre lehűlni. Általános hiba szokott lenni a kevés, vastag, kérges, göcsörtös faág biztosítása is. Ez igen fontos, hiszen hiányában könnyen alakulhat ki felszínesebb, de mélyebb talpfekély is. Ehhez azt kell megértenünk, hogy ők mászásra teremtettek, ha a testsúlyuk folyton ugyanarra a pontra helyeződik, például egyöntetű, túl sima vagy túl puha aljzat, polcos rendszerű napozók, kevés mászási lehetőség, túl sima, túl egyenese, kéregtelen faágak. A legjobb, amit tehetünk megelőzés gyanánt, hogy minél több természetes, vastag, jó kérges, durva felületű faágat, fatörzset helyezünk be az életterébe. Ezzel nem csak a talpfekélyt előzhetjük meg, hanem karmaikat is kitűnően koptatják rajta.

Számos faj nőstény egyede küzd a tojásretenció problémával vagy éppen hal bele, főképp a terméketlen tojások/tüszők miatt, ez sajnos a leguánokat sem kerüli el. Általánosságban elmondható, ahogy a többi betegség is, a tojásretenció szintén a helytelen tartás- és táplálástechnológia vonzata. A nem párzó, egyedül tartott nőstény egyedek esetében igen gyakori probléma, hiszen hím jelenléte nélkül is termelnek tojást. Kialakulásában döntő szerepet játszik az ásványi anyagok és nyomelemek arány eltolódása (a kalcium-foszfor egyensúly eltolódása a foszfor felé), a környezeti tényezők (aljzat milyensége, mennyisége), ebből adódó stressz, maga a párzás rituáléjának hiánya (színekkel kommunikálás és hormonális tevékenység miatt).

Vannak fajok, amelyek kevésbé hajlamosak erre a problémára, például leopárdgekkók, szakállas agámák, szemben a különböző fajú kaméleonok nőstényeivel, amelyek halmozottan érintettek benne és sokszor elkerülhetetlen a benn rekedt tüszők vagy tojások műtéti úton való eltávolítása.

Mik is a nélkülözhetetlen elemei a tojástermelésnek és annak lerakásához? Elsőre és talán egyetlen gondolatnak is mindenkinek talán a kalcium ugrik! Igen! Valóban! A kalcium nélkülözhetetlen a tojásképzésben és a lerakásban, azonban sokan nem is gondolnak bele, hogy milyen komplex folyamat is ez. Mivel a szervezetben minden, mindenre épül, ha csak egy dolog is hiányzik, akkor az egész kártyavárként omolhat össze és válhat kedvencünk beteggé vagy épp kritikus állapotba. Ha visszafelé

szeretnék haladni, hogy mindent megértsünk és komplexen lássunk, akkor fontos szót ejteni a kalcium beépüléséhez nélkülözhetetlen előfutárra, a D3-vitaminra. Enélkül ugyanis adhatunk bármennyi kalcium port hullónknek, nem fog hasznosulni.

A D-vitaminhoz pedig zsírra és UVB fényre van szükség, hiszen zsírban oldódó vitamin és UVB fény nélkül szintén nem képes a szervezet hasznosítani - itt látszik a komplex tartástechnológia, és annak egymásra épülő lépcsői.

A hullók a legtöbb ember szemében méltánytalanul ledegradált, butának tartott, nyálkás, nem szeretem lények. Pedig ennek épp az ellenkezője igaz rájuk, ha vesszük arra a fáradságot, hogy mélyebben megismerjük őket zordnak tűnő külső alatt és a bennük rejlő intelligenciát. A tréningezés alapvető célja, hogy elérjünk egy kívánt viselkedést, cselekvést, interakciót az adott egyednél. Ezt a legjobb pozitív, jutalmazó kondicionálással véghez vinni, amikor jutalmat (például a kedvenc táplálékot) biztosítunk a helyes viselkedésért cserébe. Míg papagájoknál a klikker használata, addig hullók esetében a színek és a fény impulzusok/jelek azok, amelyekkel kitűnően kondicionálhatjuk őket. Kivételt képeznek ez alól a krokodilok és azon fajok, amelyek elássák magukat, ugyanis ezen hullók hallása kivételesen kitűnik a hullók közül.

Egy vadállatnak a simogatás nem jutalom, tehát a cél, hogy elérjük azt, hogy azzá váljon számára. A frissen hazavitt hullónknek, amely stresszes és nyugtalan is új környezetében, a legnagyobb jutalom (kezdetben), ha békén hagyjuk és a távozásunkkal jutalmazzuk, miközben egy az általa kiválasztott finom falatot hagyunk hátra. Első lépésnek kinyitjuk az életterét és behelyezzük közel lassan elé a jutalmat, behúzzuk az ajtót és távozunk. Ezt ismételjük meg többször egy hétig, de mindig az adott egy tempójára szabva. Van, aki gyorsabban, van, aki lassabban fogad bizalmába. De közel egy hét után elkezdhetjük, hogy nyitva hagyjuk a terrárium ajtót, behelyezzük a falatot kissé messzebb tőle, az ajtó felé és leülünk messzebb, várunk, hogy jelenlétünkben is elfogyasztja-e. Ha igen, akkor a napokkal növeljük a jutalomfalat távolságát, közelebb az ajtó fele, és rövidítjük a távolságot közte és köztünk, míg nem az ajtónál találkozunk. Ha biztonságosan közlekedik az ajtó felé jutalomfalatra, akkor elkezdhetjük a kezünkből adni számára. Ügyeljünk arra, hogy ilyenkor soha ne ijesszük meg, kapjuk el a kezünket és tegyünk hirtelen mozdulatot, hiszen napokkal hetekkel vetheti vissza azt,

amit eddig elértünk türelemmel. Ha már biztonságban elveszi a falatot a kezünkből, akkor elkezdhetjük óvatosan megérinteni a lábát, és ujjait a kezünkre fektetni. Szépen fokozatosan haladhatunk felfele a napokkal a lábon érintésbe, majd a nyakon. Ha erre a nyak érintésre becsukja a szemét, akkor bizony teljes a bizalom, elmondhatjuk, hogy elértük azt, amiért kitartóan dolgoztunk. Ezután megpróbálhatjuk szépen odanyújtani kezünket, mint egy faágat és felkínálni a lehetőséget a felmászásra kezünkre, vállunkra. Közben folyamatosan jutalmazzuk minden bátor, újabb tettét. Ha pedig elértük a teljesfokú bizalmat, akkor elkezdhetjük a célirányos célkövetési tréninget, amely kitűnő társas kapcsolat építés és mentális lefoglalás hüllőnk és magunk számára egyaránt. ehhez használhatunk egy színes végű pálcát, de egy nagyobb kör alakú, általunk kiválasztott a faj látásmódjának megfelelő színű korongot is. Kezdetben érintsük oda hüllőnk orrához, szájához a korongot majd nyújtsuk egyből a jutalomfalatot. Hamar rájönnek az összefüggésre, hogy érintésre jutalmat kapnak. Ha ezt tapasztaljuk, akkor növeljük kicsit a távolságot a korong és leguánunk között. Amint hozzáér jutalmazzuk és növeljük jobban és jobban a távolságot. minden egyes érintésért jutalmazzuk. Próbáljuk meg egyik helyről a másikra vezetni ugyanilyen módon, hogy kövesse a korongot. Ha mindezt elértük, akkor készítsünk a korong másik oldalára egy ellentétes színt. Hívjuk leguánunkat megérinti, jutalom. Fordítsuk meg a korongot a másik színre és tartsuk elé, hogy álljon, egy helyben maradjon, majd hátra lépve párat ismételjük és hüllőnk gyorsan megtanulja, hogy melyik szín a hívás és melyik az "ÁLLJ" jelzés. Ezzel a kondicionálással könnyíthetjük meg akár a hordozóba hívást, állatorvoshoz szállítást, átvezetést A-ből B-be minden stressz nélkül. Mindezek után nyugodtan taníthatunk számukra trükköket is, forgást, csöveken áthívást, igazából csak a fantáziánk szab határt. Ilyen fordítsuk a hívó színre, ha leguánunk odaér jutalmazzuk. Ezt módon gyakorolhatjuk magas helyekről a lehívást, behívást is, hogy magas helyekről is vissza tudjuk hívni őket."

XI. Összegzés

Összegezzük a legfontosabbakat:

A jó gazda gondossága hüllőknél	
Színkódok	A hüllők egészségi állapotát és közérzetét az adott fajra jellemző testalkat, bőrük színvilága és az attól való felismerhető eltérés remekül tükrözi (extrém példa: citromsárga-fekete szín megjelenése sisakos kaméleonnál a biztos pusztulást jelenti)
Színlátás	Az emberi látáshoz képest a hüllők tetrakromatikus színlátással rendelkeznek, a szivárvány összes színét érzékelik, helyváltoztatás esetén (terráriumvilágítás alól külvilágba és vissza) megzavarhatja őket
Színtréning	Az eltérő fajoknak eltérő kedvelt színei vannak, melyekkel tréningezhetőek, irányíthatóak, amivel megkönnyíthető például az állatorvoshoz szállítás esetén a boxba való ki- és beszállás
Bélsár-színpaletta	A rossz tartás vagy a betegségek döntő többségének felismerhető jele a normál barna bélsártól eltérő színű végtermék (sárga bélsár: túl sok zsír bevitele rovarokkal, narancsárga bélsár: húgysav-szint felborulása, jellegzetesen elhúzódóan folyós bélsár-ürítés: parazitás fertőzés)
Színtelen hajtatás	A nagy keresletre tekintettel a kereskedések többsége az ún. „hajtatott keltetés” technikát alkalmazza, amely azt jelenti, hogy az első

	három hónapban kimaradó létfontosságú ásványi anyagok, nyomelemek, napsütés és megfelelő terráriumi világítás hiányában a frissen kelt példányok műanyag dobozokban várják az értékesítést, az értékesíthető nagyságot pusztán a hőmérséklet-manipulálással és a zsírdús táplálással elérve, ezek a példányok ugyanakkor gyakran elpusztulnak a vásárlás után vagy fennmaradó életükben „csököttek” maradnak
Szindús környezetgazdagítás	A hullóket eredeti környezetükben változatos növényvilág veszi körül, amelyet a műanyag terráriumdekoráció és a kézispiccelő nem tud helyettesíteni, mivel az élő növények hozzájárulnak a megfelelő páratartalom előállításával az egészséges légzőszervek fenntartásához is

Mind korábban írtam, nem baj az, ha hatósági jogalkalmazóként nem vállaljuk magunkra azt a nagy feladatot, hogy a vizsgálat alá vont állatok fajmeghatározását és alapvető tartási feltételeik listáját leltárba szedjük - ekkor azonban létfontosságú, hogy szintén a korábban említettek szerint eljárásjogi szempontból kifogástalanul kerüljön sor a szakértő kirendelésére, mivel a szabálytalan szakértő-igénybevétel és a szabálytalan szakvélemény-felhasználás (ha egyáltalán születik szakvélemény ilyen körülmények között) a bírósági joggyakorlat alapján súlyos eljárásjogi hiba amely az eljárást lezáró döntés megsemmisítéséhez vezet.

Vagyis egy szabálytalan szakértő-igénybevétellel kockáztatjuk a döntésünket, amely kötelezettség előírása vagy állatvédelmi bírság kiszabása esetén egyáltalán nem mindegy, hogy szabályosan meghozottnak és végrehajthatónak minősül-e mind a speciális mind a generális prevenció szempontjából egyaránt.